

УДК: 378.145+371.322+615.15

Грицик А.Р., Сікорин У.Б., Чернописка О.П.

Дослідження детермінант вибору професії та професійні плани студентів-фармацевтів

Кафедра фармації (зав. каф. – проф. А.Р. Грицик) Івано-Франківського національного медичного університету

Резюме. Проведено дослідження детермінант вибору професії та професійні плани студентів-фармацевтів. У дослідженні взяло участь 214 студентів фармацевтичного факультету Івано-Франківського національного медичного університету очної форми навчання. Проведений у ході дослідження аналіз основних факторів, які впливають на вибір професії, показав, що більшість опитуваних студентів I та III курсу при виборі професії орієнтувалися на власні здібності та бажання. Натомість для представників V курсу основною причиною, що вплинула на їх професійний вибір, стала «порада батьків». Тому предметом формування впродовж навчання у вищому навчальному закладі повинні бути не лише професійні, спеціалізовані знання фармації, а й базові професійно важливі якості та моральні імперативи – готовність допомогти, співпереживання, емпатійність, співчуття. Аналіз життєвих та професійних планів опитаних студентів вказує на їх бажання та готовність працювати за спеціальністю.

Ключові слова: детермінанти вибору професії, професійна діяльність, студенти-фармацевти, навчальний заклад.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень.

Одним із найголовніших завдань сучасної вищої фармацевтичної освіти є підготовка конкурентоспроможних фахівців, здатних активно оволодівати знаннями, вміннями, навичками, що дозволить їм вирішувати складні проблеми як в процесі навчання, так і в майбутній професійній діяльності.

Мотиви вибору професії значною мірою визначають ставлення студента до навчання, виступають передумовами ефективності та результативності самої професійної діяльності. Від правильного вибору професії залежить не тільки ефективність розвитку професійної компетентності, що формується під час здобуття вищої фармацевтичної освіти, а й задоволення людини своїм життям.

Мета роботи. У сучасних дослідженнях вивчення детермінант вибору фармацевтичної професії є недостатнім. Тому мета нашої роботи полягає у з'ясуванні профорієнтаційних детермінант та уявлень про майбутню роботу студентів-фармацевтів.

Матеріал і методи дослідження

У віці 16-23 роки більшість юнаків та дівчат одержують професійну освіту в навчальних закладах. Вдалий вибір професії – одна з головних складових і умов людського щастя, усвідомлення своєї потреби в соціумі.

Російський вчений С.О. Клімов, який зробив великий внесок у дослідження світу професій та професійного самовизначення людей, вказує на такі основні фактори, які впливають на вибір людиною професії: позиція батьків, старших членів сім'ї; позиція друзів; здібності; схильності; рівень домагань на суспільне визнання; інформованість про професію [2].

Послідовність виборів може бути різною. Спочатку можна визначити сферу діяльності, наприклад, зайняття медициною, а потім на рівень кваліфікації – лікар чи медсестра, провізор чи фармацевт. Може бути і навпаки – спочатку вступити до інституту. Як показує практика, такий підхід є більш розповсюджений [3].

Профорієнтаційні детермінанти вибору професії впливають на поведінку студента, на формування його професійних очікувань. Тому вибір професії – нелегка інтелектуально-психологічна справа. Таким чином, з'ясування детермінант вибору професії, знання об'єктивних і суб'єктивних чинників, що формують ці мотиви, дає можливість зрозуміти причини неуспішності студентів та їх ставлення до навчання.

В 2011 р. нами було проведено емпіричне дослідження. У дослідженні взяло участь 214 студентів фармацевтичного

факультету Івано-Франківського національного медичного університету очної форми навчання. Експериментальна вибірка була поділена на три групи залежно від курсу навчання: перша група – 62 студенти I курсу, друга група – 84 студенти 3 курсу та третя група – 68 студентів 5 курсу. Для виконання емпіричної частини роботи ми розробили та використали авторський опитувальник «Вивчення профорієнтаційних інтересів».

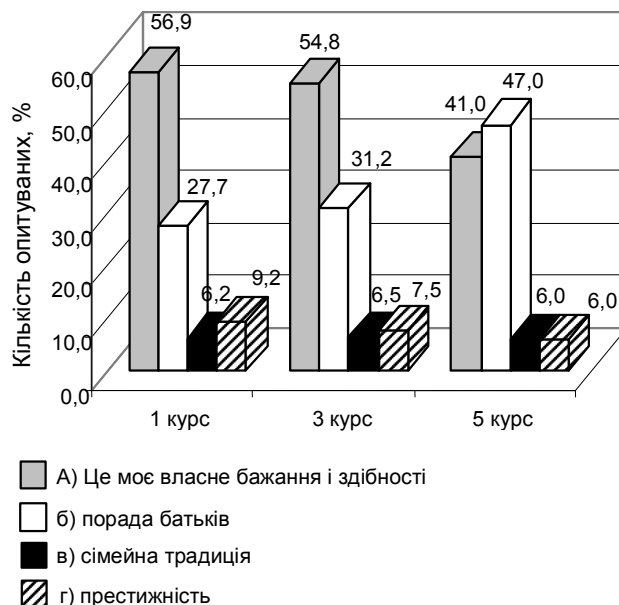
Результати дослідження та їх обговорення

Проведений у ході дослідження аналіз основних факторів, які впливають на вибір професії, показав, що більшість опитуваних студентів I та III курсу (відповідно 56% та 54,8%) при виборі професії орієнтувалися на власні здібності та бажання. Натомість для представників 5 курсу основною причиною, що вплинула на їх професійний вибір, стала «порада батьків» (47%) (Рис. 1).

Таку різницю ми пояснюємо кращою обізнаністю про фармацевтичну професію представників молодших курсів, оскільки в останні роки фармацевтичний ринок стрімко розвивається, є можливість бачити переваги роботи в даній галузі.

Водночас вагомим кроком на зустріч абітурієнтам стали Інтернет-сайти, з яких юнаки та дівчата можуть почерпнути необхідну їм інформацію. Тому сучасна молодь більш поінформована про особливості своєї професії, їй легше зробити правильний вибір, в той час як студенти старших курсів при виборі своєї професії 5 років тому радились з батьками. Однак, все ж таки настанови батьків і зараз впливають на рішення молодих людей, хоча й значно менше, ніж ще донедавна. Майже третина третьокурників (31,2%) та трохи менше третини першокурників (27,7%), обираючи професію, радились з батьками.

У ситуації професійного вибору після закінчення школи, 77,4% студентів-першокурників, 79,8% - студентів-третьокурників і 76,5% студентів-п'ятикурсників, обирали перш за все професію, а не навчальний заклад. Це свідчить про те, що для молодих людей важливо отримати хорошу

Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання: «Під впливом яких факторів Ви вирішили обрати дану професію?»

Рис. 2. Розподіл відповідей на запитання: «Чи задоволені Ви обраним навчальним закладом, професією?»

перспективну професію. Однак п'ята частина студентів з різних курсів обирає все ж таки марку відомої освітньої установи. Це не дивно, оскільки медичний університет зарекомендував себе як навчальний заклад, в якому престижно навчатися. Однак, мотив престижності є, насамперед, зовнішнім випадковим неусвідомленим мотивом, який навряд чи слугуватиме стимулом до навчання.

Важливо зрозуміти: як студенти оцінюють вже зроблений ними вибір. Чи задоволені вони обраним навчальним закладом і майбутньою професією? Майже три чверті опитаних (80,3% першокурсників, 70,4% третьоккурсників та 72,1% п'ятикурсників) цілком задоволені обраною професією та навчальним закладом (Рис.2).

Саме задоволеність обраною спеціальністю побуджує у майбутнього провізора прагнення до професійного саморозвитку та самореалізації як фахівця, бажання підвищити свої індивідуальні можливості, розвивати професійні комунікативні якості, сприяє активізації навчальної діяльності.

Причини незадоволення навчальним закладом, професією решти першокурсників (19,7%) зрозуміти складно, оскільки зробити висновок про якість навчання вони ще не встигли. Можна лише припускати, що це наслідок випадкового неусвідомленого вибору професії.

Відсоток незадоволення навчальним закладом у третьоккурсників (29,6%) та п'ятикурсників (27,9%) дещо вищий, ніж в першокурсників. Це пов'язано з ознайомленням із реальними навчаннями та деякою деідеалізацією професії.

Наступним нашим питанням стало з'ясування причин вибору місця навчання (фармацевтичний факультет Івано-Франківського національного медичного університету). З'ясувалося, що основні причини вибору місця навчання для представників 3 і 5 курсів майже однакової ваги, це – «близькість до місця проживання» (відповідно 39,4% та 35,4%), «якісна освіта» (29,8% та 29,3%) та «престижність закладу» (24,5% та 30,5%) (Рис.3).

Такі результати свідчать про те, що студенти при виборі професії керувалися бажанням отримати якісну освіту недалеко від свого місця проживання. Водночас високий показник параметру «престижність навчального закладу» свідчить про стереотипне мислення студентської молоді.

Результати опитування першокурсників значно відрізняються. Так, трохи більше половини опитаних (52,5%) вибрали, насамперед, «якісну освіту», що свідчить про їх більш

Рис. 3. Основні причини вибору місця навчання

виважений підхід до вибору власної професії. Молоді люди розуміють, що важливою умовою майбутнього перспективного працевлаштування стане якісна освіта фахівця-провізора, яку пропонує ІФНМУ.

Відповідаючи на запитання: «Чи обрали б Ви ще раз свою професію?», більше половини студентів-першокурсників (53,2%), п'ятикурсників (54,4%) та трохи менше половини третьоккурсників (46,4%) відповіли ствердно (Рис.4).

Друга половина опитаних студентів сумнівається у повторному виборі професії. Такі сумніви, на нашу думку, викликані суб'єктивними чинниками. Так, студенти здебільшого скаржаться на високі вимоги до них, велике навантаження навчального процесу, підсвідомо студенти хотіли б полегшити процес здобуття знань.

Далі ми намагалися з'ясувати, що найбільше приваблює студентів у обраній професії. Позитивним є той факт, що студентів опитаних курсів в обраній професії приваблює перш за все «можливість принести користь людям», а отже, студенти достатньо мірою усвідомлюють значення обраної професії, прагнуть оволодіти нею, що в подальшому сприятиме найбільш оптимальному становленню особистості фахівця (Табл. 1).

Якщо порівнювати отримані нами результати між кур-

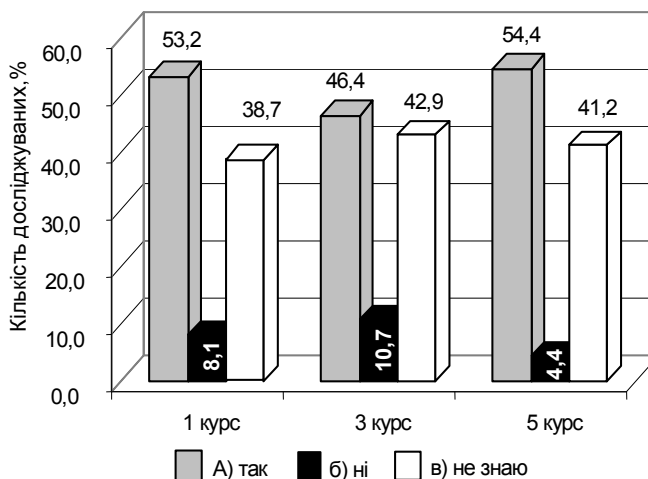

Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання: «Чи обрали б Ви ще раз свою професію?»

Таблиця 1. Переваги фармацевтичної професії

Переваги	I курс	III курс	V курс
Можливість отримувати високі доходи	7	4	2
Перспективи професійного росту	3	5	3
Можливість досягнення визнання, поваги	10	9	6
Можливість принести користь людям	1	1	1
Спілкування з людьми	6	6	7
Престижність професії	2	7	5
Творчий, цікавий характер роботи	8	10	10
Відповідність професії здібностям	4	8	8
Можливість повніше реалізувати свій потенціал	4	3	9
Самостійність, незалежність	9	2	4

сами, то виявлені деякі відмінності у головних перевагах професії. Так, студенти-першокурсники у головних перевагах даної професії вбачають «престижність професії» (2 ранг) та «перспективи професійного росту» (3 ранг). Такий вибір характерний для першокурсників, які знаходяться на порозі соціальної та моральної зрілості.

Для студентів-третьокурсників важливими перевагами професії є «самостійність, незалежність» (2 ранг) та «можливість повніше реалізувати свій потенціал» (3 ранг). За час навчання в медичному університеті професійні якості студентів зазнають значних змін, багато в чому наближаючи студентів до особистості справжнього провізора.

Натомість студентів 5 курсу найбільше приваблює «можливість отримувати високі доходи» (2 ранг) та «перспективи професійного росту» (3 ранг). Такий вибір є логічним, оскільки студенти уже за крок до закінчення університету, на початку самостійного життя і повинні забезпечувати як себе, так і свої сім'ї, для чого необхідне матеріальне підґрунтя. Водночас таке домінування групи переваг самоствердження у праці, що визначає орієнтацію на досягнення успіхів у професійній діяльності, кар'єру, високі матеріальні блага, на думку І.В. Кахно, свідчить про деяку егоцентричну спрямованість студентів щодо майбутньої професії, і недостатній рівень усвідомлення соціальної значущості праці [1].

Тому предметом формування впродовж навчання у вищому навчальному закладі повинні бути не лише професійні, спеціалізовані знання фармації, а й базові професійно важливі якості та моральні імперативи – готовність допомогти, співпереживання, емпатійність, співчуття.

Аналіз життєвих та професійних планів опитаних студентів вказує на їх бажання та готовність працювати за спеціальністю. Так, хочуть працювати за обраною професією 82,5% першокурсників, 90,5% третьокурсників та 88,2% п'ятикурсників. Вочевидь, спостерігається прямий зв'язок між задоволеністю навчанням та бажанням працювати за обраною професією після закінчення навчання. Найбільше у життєвих планах студентів прослідковується бажання заснування своєї справи (відкриття власної аптеки) – 1 ранг у студентів третьокурсників та п'ятикурсників та 2 ранг у студентів першокурсників. Приваблює студентів і робота в комерційній структурі (приватній аптеці) – 2 ранг у студентів третьокурсників та п'ятикурсників та 3 ранг у студентів першокурсників. Наступною значущою характеристикою професійних планів студентів-першокурсників та студентів-п'ятикурсників є робота в державній структурі (відповідно 1 та 3 ранги). А студенти-третьокурсники хотіли би продовжити освіту (3 ранг) (Табл. 2).

Оскільки на фармації вчать здебільшого представниці жіночої статі, привертає увагу низький ранг такої важливої для дівчат характеристики як «присвятити себе дому». Отже,

Таблиця 2. Характеристики професійних планів студентів фармацевтів

Професійні плани	I курс	III курс	V курс
Працювати за спеціальністю в державній структурі	1	5	3
Працювати за спеціальністю в комерційній структурі	3	2	2
Працювати не за фахом в державній структурі	6	8	8
Працювати не за фахом в комерційній структурі	7	7	7
Продовжити освіту	5	3	4
Заснувати свою справу	2	1	1
Присвятити себе дому	4	6	5
Виїхати закордон	6	4	6

студенти бачать шляхи самореалізації в нашій державі відповідно до своїх професійних задатків та здібностей.

Студенти старших курсів більше цікавляться майбутнім працевлаштуванням, активніше займаються пошуками роботи. Так, майже половина старшокурсників (47%) переконані, що хорошу роботу знайти важко, натомість трохи менше половини першокурсників (43,5%) ще не цікавилися майбутнім місцем роботи. Водночас, трохи менше третини першокурсників (29%) та третьокурсників (22,9%) та третина п'ятикурсників (33,8%) вважають, що досить легко працевлаштуватися за спеціальністю за місцем проживання. Більшість студентів – 42,1% п'ятикурсників, 44,6% третьокурсників та 47,6% першокурсників хотіли би залишитися жити і працювати у Івано-Франківську, оскільки, на їх думку, в місті більше шансів добре працевлаштуватися (Рис. 5).

Однак значний відсоток студентів (трохи менше третини третьокурсників та більше третини першокурсників) планує повернутися додому і працювати там (Рис. 6).

Одержані результати є свідченням того, що при великому бажанні та зусиллях самих студентів досить реально знайти хорошу роботу у фармацевтичній галузі у будь-якій місцевості.

Висновки

1. У результаті дослідження нами встановлено, що більшість студентів фармацевтичного факультету ІФНМУ задоволені вибором своєї професії та впевнені в правильності

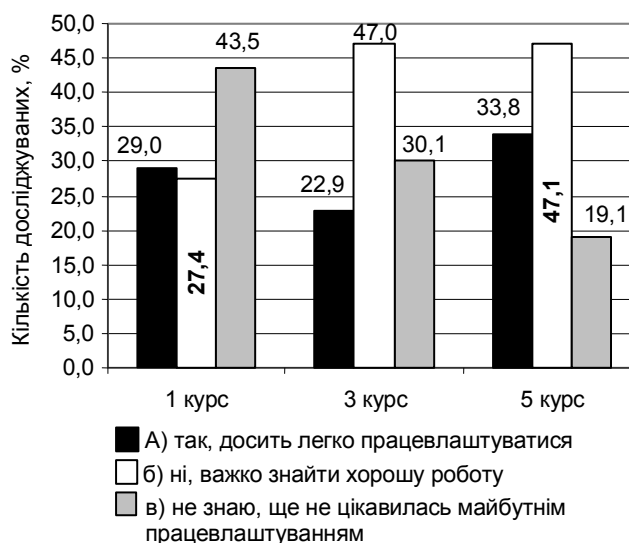

Рис. 5. Розподіл відповідей на запитання: «Чи затребувані спеціалісти Вашої професії у місті/селі, де Ви проживаєте?»

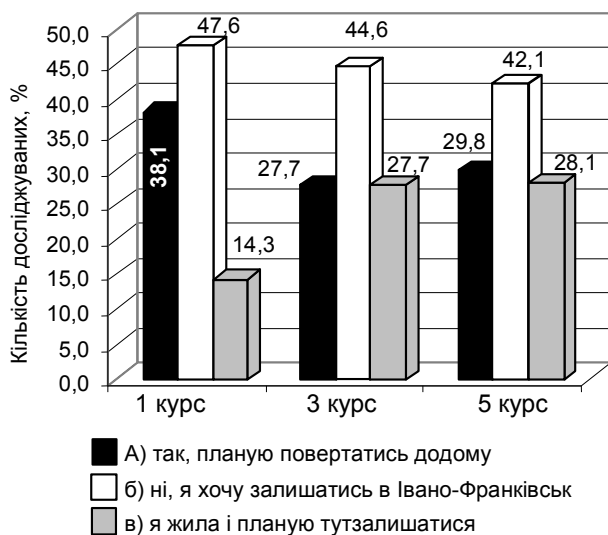

Рис. 6. Розподіл відповідей на запитання: «Чи Ви плануєте працювати в місті/селі, де жили раніше?»

свого вибору. Студенти достатньою мірою усвідомлюють значення обраної професії, прагнуть оволодіти нею, що в подальшому сприятиме формуванню кваліфікованого та компетентного фахівця фармацевтичної галузі.

2. Частка незадоволених навчанням чи навчальним закладом студентів-першокурсників, швидше за все вказує на неусвідомлені причини вибору ними професії. Однак вибір професії з випадкових причин не завжди означає негативного ставлення до неї чи небажання працювати за спеціальністю.

3. Більшість студентів-старшокурсників при виборі професії прислухалися до порад батьків. Натомість основними детермінантами вибору професії представників молодших курсів стало «власне бажання та здібності». Студенти переконані у престижності професії провізора, про що свідчить їх бажання працювати за спеціальністю в майбутньому.

4. Основним мотивом професійної діяльності для студентів всіх курсів є суспільно-гуманістична спрямованість професійної діяльності. Поряд з цим для старшокурсників мотиви фармацевтичної професії у сучасних соціально-економічних умовах стають більш прагматичними, що дає підстави вважати, що професія часто стає лише інструментом для досягнення цих цілей.

5. Впродовж навчання у вищому навчальному закладі велику увагу слід приділяти моральному розвитку особистості майбутнього провізора, формуванню етичних знань і переживань.

Перспективи подальших досліджень

У сучасних дослідженнях вивчення детермінант вибору фармацевтичної професії є досить актуальним. Тому визначення профорієнтаційних детермінант та уявлень про майбутню роботу студентів-фармацевтів потребує постійного вивчення та дослідження.

Література

1. Кахно І.В. Детермінанти особистісного становлення студентів-медиків на етапі професійного навчання // Збірник наукових праць КПНУ ім. І. Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Проблеми сучасної психології. – 2010. – Вип. 8. – С. 418-428.
2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е.А.Климов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 316 с.
3. Рогов Е.И. Выбор профессии: становление профессионала. – М., Владос-пресс, 2003. – 336 с.

Грицик А.Р., Сикорин У.Б., Чернописка А.П.

Исследование детерминант выбора профессии и профессиональные планы студентов-фармацевтов

Резюме. Проведено исследование детерминант выбора профессии и профессиональные планы студентов-фармацевтов. В исследовании приняли участие 214 студентов фармацевтического факультета Ивано-Франковского национального медицинского университета очной формы обучения. Проведенный в ходе исследования анализ основных факторов, влияющих на выбор профессии, показал, что большинство опрошенных студентов I и III курса при выборе профессии ориентировались на собственные способности и желание. Зато для представителей V курса основной причиной, повлиявшей на их профессиональный выбор, стал «совет родителей». Поэтому предметом формирования на протяжении обучения в вузе должны быть не только профессиональные, специализированные знания фармации, но и базовые профессионально важные качества и нравственные императивы – готовность помочь, сопереживание, эмпатийность, сочувствие. Анализ жизненных и профессиональных планов опрошенных студентов указывает на их желание и готовность работать по специальности.

Ключевые слова: детерминанты выбора профессии, профессиональная деятельность, студенты-фармацевты, учебное заведение.

Grytsyk A.R., Sikoryn U.B., Chornopyska O.P.

The Research of the Determinant of the Profession Choice and of the Professional Plans of Pharmacy Students

Summary. There was held the research of the profession choice and of the professional plans of pharmacy students. 214 students took part in the research. They were the full-time course students of the pharmacy faculty of the Ivano-Frankivsk national medical university. While researching there was made the analysis of the main factors that have the influence on the choice of the profession. As the result it has showed that most of the questioned I-III course students pay more attention on their own abilities and wishes while making their choice. At the same time the so-called “parent-advice” is the main factor for the representative of the V course-students that had the influence on their profession choice. Therefore the subject formation during the study in the university should be not only professional, specialized knowledge of the pharmacy, but, as well, the basic professionally important qualities and moral imperatives – the readiness to help, empathy, compassion. The analysis of the vital and professional plans of the questioned students indicates their wish and readiness to work by the profession.

Key words: the determinant of the profession choice, the professional activity, pharmacy students, educational institution.

Надійшла 26.12.2011 року.